

י. לובצקי:

שיחות ספרותיות:

ב. (סוף) ←

1 צי 26/26

בספירותנו ובספירות האנטלגנטים הרוסים, שהיתה להם איוו נגיעה עם תלמידי המערב, שורר כמו בוז להאחרונים. התלמידים שבמערב אירופא מרבים להתהולל ולחיות בקלות ראש, התלמידים המערבים שטופים בזמה ובשכר ומסורים בכל לבם ונפשם לתרבות האגרוף, בעוד שתלמידינו הנם יותר רציניים ואת עתות הפשתם הנם מבליים בוכוחים על אודות ענינים העומדים ברומו של עולם. ובאמת. אין בכל התלמידים שבעולם תלמידים יותר רציניים כמו התלמידים הסלבים והיהודים שבארצות הסלבים. בשעה שהתלמידים המערבים מתהוללים, שמחים בילדותם ונהנים בבחרותם, הצרפתים באהובותיהם, האשכנזים בחברותיהם ושתיותיהם והאנגלים בטפוח גויותיהם, בשעה זו יושבים התלמידים הסלבים והיהודים מארצות הסלבים נסגרים בחדרי חברותיהם ומתפלפלים ומתוכחים על ענינים נאצלים מפשטים. אפשר, כי לבות הנלהבים שבנו יתרחבו להמראה הנשגב הזה, ובשעת התלהבותם יתחילו להתנבא ולשורר: אשרי העם שבנים כאלה לו. אבל, אנכי הנני רואה את החזיון הזה בתור כליון הגוף, שכרוך אחריו גם כליון הנפש; לי נראה, כי רציניותם של תלמידינו הוא סימן מובהק למדרגתם הנמוכה בקולטורא.

אפשר כי דעתי זו תראה כקדומה וחלודה, אבל היא מורגשת לי בכל רמ"ח אברי, ולכן הנני מרשה לי להביעה פה. לדידי, אין יותר מגונה

בעולם מרצינות של זקנה בפנים צעירים ומצח מקומט בראשו של בחור. שמח בחור בילדותך והתענג על בחרותך — זהו כלל גדול שבחיים. והבחור שאינו יודע ומכיר זאת הוא לא יביא ברכה לעולם גם בזקנתו. התלמידים המערבים, ההוללים, הקלים, השטיפים, הנבורים לשנות, בעלי האגרוף ועוד סימני כבוד כאלה, התלמידים האלה, כשתגיע שעתם, אז הם יודעים להסיר מהם את קלות ראשם ולהיות לאנשים רציניים, התלמידים האלה יודעים לחדור לתוך נקודת החיים ולתפוס את מקומם הראוי להם, ומהתלמידים האלה כל המלומדים המערבים, אשר בשלותם הלמודית, שלוחה גופנית ורוחנית, הם הנודרים לכל הפנות הנסתרות. והתלמידים הסלבים והיהודים שבארצות הסלבים הנם החומר הרב לכל "קרחי החיים" ו"המרכבים", אשר מנקודת המבט של האנושות כלה אולי אפשר לחשבו לחומר מועיל, לחומר תוסס, שאינו נותן להטבע בשלות התרדמה, אבל מנקודת המבט של יחידים שלמים, הננו רואים אותם לאי-מצלחים ואי-מועילים. הרצינים האלה שכל ימיהם הם מחסרים את נפשם מכל טוב, הרצינים האלה, כשהם מגיעים לימי העמידה בחיים הם כפרחים נובלים, שאין להם ריח ואין בהם ממשות. אים אפוא המלומדים שנתנו הבחורים הרצינים האלה? אפוא הן החדשות שגלו לנו כל אלה הרצינים, שכל ילדותם עברה עליהם בדברים נשגבים ונאצלים? אם אחרי עמל רב עולה בידיהם להתפרץ ולצאת מסוג "התלמיד הנצחי" או הם נכנסים אל סוג "הקרח הנצחי" שאין לו כל מקום וכל מעמד בחיים.

ומטעם זה כשהנני רואה בבירות מערב אירופא גבורי תחיתנו יושבים סגורים במרתפי הקהנה או בתי האוכל, ועל כסות מים קרים הם יושבים ומוזיעים, מיגיעים את מחם באכזר ומנס על וכוחים שונים, או יאחזני הספק, אם באמת יש לנו לקות הרבה מגבורים כאלה.

בעיר הבירה, החיים רותחים וסואנים ותענוגותיהם צורים את הלב. הרחובות והשררות מלאות ברוח הפרחים ושאר הבשר. נחויץ להושיט את היד והפרחים נקטפים מאליהם, נחויץ להושיט את היד והעלמות באות ונאחזות מאליהן; בעיר הבירה, בליל קיץ, ואויר החוץ צודה וקוסם ומושך אותך אל גני העיר, אל מקום העלמות, השירים והיין, ובשעה זו יושבים באותה עיר הבירה אנשים בחורים, כלואים בחדרי חכרותיהם, ועיניהם ואזניהם סתומות ואטומות, אינם שומעים, אינם רואים ואינם מרגישים מאומה, לבם וראשם נתון אל איוו פרוגרמה לאומית. אמרו מה שתחשצו, ואנכי איני יכול לכבד גיורת כזו, שטובה ונאותה לזקנים בעלי נסיון, שכבר טעמו את החיים, אבל בשום אופן אינה מתאימה לבחורים צעירים שלא טעמו כל עיקר את החיים. גיורת כזו היא סימן של נבול מנול ולא יותר.

ונבול מנול בזה הננו רואים אצל אברהמוון ב"מסכיב לנקודה" של ברנר.

הוא בחור ישיבה שנתפקר. גם בשעה שהתנהג כראוי לא ידעה נפשו כל טוב, גם אז "ימיו" לא היו יכולים לרות את גיורתו הרזה, ועל אחת כמה וכמה בשעה שנתפקר ועזב את תירתו. עתה לא היו לו "ימים" כדי ספוק ולילותיו עברו עליו בתעניות. והבחור הזה השיג מעמד בעיר קטנה, שהשכלתו עוד נחשבה לו למעלה. נתנו לו לאכול כדי שבעו נתנו לו חופש כרצונו, רק שעות אחדות היה לו ללמד את בני "בעלי הבתים". הזמן הוא סוף הקיץ. השדות, היער והנהר מוכנים לרוחו, לחוקו, לעודדו ולחדש את רוחו ולבו ברוח הילדות. אבל, בר נש" זה כחניך הגלות אין לו כל נטיה וחוש בעד כל הדברים האלה. עיניו אינן רואות את הדר הטבע והעלמות ואזניו אינן שומעות את לחישת היער והמית הנהר. בעיניו הוא מחפש אחרי בני "בעלי הבתים" ובאזניו הוא מתאמץ להקשיב את פלפוליהם, אולי יהיה אפשר לעשות נשמות אחדות בעד השכלתו ורעיונו. ואמנם הוא מוצא בן, בעל הבית אחר, שאת נשמתו הוא עושה לרעיונו. וכבר בצער הזה מתגלה לנו הנזירות היבשה בכל נולה.

אדמוביץ, כאין מטרה" גם כן לא תפס כל מקום בחיים והוא מבלה את זמנו בשעמוס, אבל אדנות יתרה טבועה בנשמתו של אותו האיש, השואפת

אחרי מנעמי החיים, המורגשים לה בכל היותה. לא כן אברהמוון. זהו עבד לעבדים, שורים לו החיים ותענוגותיהם וכל משושו הוא להפריע את שלום אלה, הנראים לו כיותר שלווים, בכונה או שלא בכונה — זאת היא שאלה אחרת.

ישיבתו בעיר הקטנה לא השאירה בלבו כל רשם, האויר הבריא, האכילה בזמנה, כל אלה כאין בעיניו. רק זה ש"בעלי הבתים" התרגזו, בהוד עם מהפרופגנדה שלו, וכי המורה שלהם הוא זאב טורף, רק הרעיון הזה עולה על לבו, בשעה שהוא עוזב את העיר הקטנה, לשוב לעירו הגדולה, עיר של תעניות ודחקות. האין הדבר הזה כראה לנו את אופיו האמיתי של הגבור הזה, אופי של גיור מנול, שטעמו בחיים כבר נפגם מבלי כל תקנה, ואשר בשביל פרופגנדה של איווה נער ריק הוא נכון להרוס את מעמדו בחיים.

אי-הכרת החיים, או יותר נכון, אי-יכולת להרגיש את החיים הממשיים ולטעום אותם, — זוהי המדה היותר מצוינה של אברהמוון וחבריו בני הדור החדש. ובשביל זה הננו מוצאים אותם אוהים באמצעים ושוכחים את המטרה, מיגיעים את מוחם על תקנות החיים, ושוכחים את החיים בעצמם. "המוסר" שהוא רק אמצע ואינו אלא מושג חברתי היה להם למושג מופשט וחיוני. ובשביל הגרשת סאה זו הולכים ונלקים החושים הטבעיים והבריאים. הפרח היפה מוצא חן בעיני, היש דבר יותר טבעי בעולם מזה, שאעקרנו ממקומו ואריח את ריחו? העלמה — יפה או מכוערה — מוצאת חן בעיניך ואתה הנך איש צעיר לימים שכחך במתנך — הושט את ידך והדר את הדבש, היש בעולם דבר יותר טבעי מזה? הרי לפניך אמצעים רבים שבעזרתם הנך יכול להגיע אל מטרהך. אם הנך דתי הרי לפניך נשואים דתיים, ואם הנך חששי בדעות — הרי לפניך אהבה חששית. איך שלא תתאמץ לכסות ולחתול את החיים בחתולים שונים ועבים, והנטיה הטבעית תדע תמיד להתפרץ החוצה. רק גיורים בני גיורים שגלות ארוכה של דורות שלמים כרוך בעקבותיהם והוה שחור מחשיך לפניהם את העתיד, רק גיורים בני גיורים שיאוש עצום של תקופות רבות כבה את להב לבתם והחריב את עולמם השנימי, רק גיורים כאלה יכולים לעבור לפני פרח נאח, אלן עכות ואשה יפה מבלי להכיר ולהרגיש מאומה. אדרבא, את כל המתפעלים מדברים קטנים כמו אלה הם עוד חושבים למבלי עולם. ואצל גיורים כאלה הננו פוגשים מצד אחד דמיון מוור ומבחייל על אודות יחס המינים: כמו ההגדות על אודות הנשים-השדות בקב הישר וספרי מוסר — ההזדווגות בבית הכסא, שדים מוטלות מאחורים, היופי שבאגדות האלה מראה על נבול טעמם שלא נשאר להם בחיים כי אם הנאת התאוה, הנאה מוורה וגסה — או מצד אחר, הננו פוגשים אי-יכולת (אימפאטעניץ) לא לבד במעשה כי אם גם ברעיון. החושים הבריאים והטבעיים נלקו בכליון מפני התפתחותם של איוו דברים טפלים. אברהמוון אוהב עלמה אחת, אבל הוא אינו מגלה את לבו לא על ידי מעשים ולא על ידי דברים. גם לו לעצמו אינו ברור עוד מה שהוא חפץ. לו נעים לשבת בחברתה. לו נעים כשהיא מרכסת את רכידו, לו נעים . . . אבל פה ציורי דמיונו ממושטשים וחלשים כל כך עד כי אינו נראה מאומה. בקצרה אי-יכולת מחלטה הן במעשה והן ברעיון.

אברהמוון הוא בעל רגש, בעל לב, אבל לבו שבור ופצוע ורגשותיו פגומים. כמדומה לך שהוא ציוני בחברת חברשטיין והעלמה שהוא אוהב הוא לאומי ציוני, מרגיש בצרות עמו ונושא בלבו יסורי אומתו. ולהיפך כשהוא נמצא בחברת הציונים או הוא מתמרמר כנגדם והוא נוטה לצד אחר. והוא אינו מתמרמר מפני שציונותם פסולה בעיניו ולו לעצמו ציונות מצוינה אחרת לגמרי. לא, הוא מתמרמר, פשוט מפני שאופיו מביאו לידי זה, מפני שהוא תלוי ועומד בין שני עולמות, הוא בעצמו הוא איש הרגש ולכן איש הרגע, בעל לב מבלי כל הכרה, שגם הכרתו הכרורה הוא משתדל להחשיך ולכסות בענני הרגשות.

אברהמוון הוא סופר, ובספרותו הוא שואף להיות מגלה נצורות ומתקן תקנות, אבל דעות אין לו ושאיפות חסרות לו, הסתכלותו בעולם

זוית בבית המדרש. והם כנדהמים למשמע אונם, אצים רצים הנה והנה בבית המדרש, מלחשים בסוד לכל החסידים את דברי יאשיק'ל המסיח לפי תמו, ומעשה שהיה כך היה: הצדיק נוסע בעגלתו אל מחוץ לעיר, מנהג בסוסיו במקום הרכב, ויאשיק'ל מאחוריו על מושב בעה"ב. פתאם על פרשת דרכים אחת, והרבי מצוה ליאשיק'ל להסב פניו אל העיר; אך יאשיק'ל היה תאב לדעת את הנעשה, והוא נדהם ממראה עיניו, כמעט שהתעלף: לפני העגלה עומד איש חסיד אחד, אשר יאשיק'ל ידע היטב, כי כבר במתים, שוכני עפר חלקו, ומתחנן לפני ר' מענדיל, לתקן את נשמתו. ספור המעשה הזה נפוץ תכף בין החסידים, ואז החלו להבין, על מה ולמה הוא יושב על יתר הרכבים, ולמה למד כן לנהג בסוסים...

כשחלה הצדיק ר' יצחק מאיר מחלתו אשר ממנה לא קם עוד, שלח ר' מענדיל ויץ מיוחד פעמים אחדות, להתחקות על מצב החולה. בשבת זו צוה ר' מענדיל למהר בסעודה השלישית, ותכף אחר ההכרלה צוה לרחום את העגלה ויחפו לגור, והצדיק ר"מ נפטר בשבת לפנות ערב. כשבא ר' מענדיל לגור, וימצא את הר"מ מת, לא אמר ולא כלום, רק גחין ולחש באזני המת דברים אשר לא ידע איש שחרם, ויקם וילך וישב לביתו. ולחסידיו אמר: א גאנצע וואך האב איך איהם אויסגעבעטען; נאר אן שבת, ווען איך בין א טרוד, האט מען איהם מיר מיט געוואלט ארויסגעריסען . . .

בכל דרכיו המפליאים היה גם נוקם ונוט' כתי"ח. כשמת יהושיע המשמש החביב שלו, צוה ר' מענדיל, לתת לו אל הקבר את שליתו הוא. לימים אחרי כן, והנה איש חסיד עומד בבית המדרש, ומתפלל עטוף בטליתו אשר נחן למשמשו המת. החקירה החלה, והנה הקברן היהודי הודה על פשעו, כי הוא פשט הרבה פעמים תכריכי המתים, וגם תכריכי המשמש יהושיע עם הטלית של הרבי פשט ומבר, ובקש סליחה ותשובה מר' מענדיל. החסידים סנוהו כדבורים, רצו לקרעו כדג והחלו להלקותו; אך ר' מענדיל עצרם, באמרו: "כיון שתלקוהו הרי הוא כאחיכם". וזה לא רצה ר' מענדיל, רק שלח תכף לקרוא את הפקיד, להושיבהו בכלא, והוא משך בפשעו זה שתי שנים, ולא הועילו תחנוני אשתו וילדיו.